

Üleriiklise põllumajanduslise näituse juhtnöörid.

I. VIHK.

Seemnevilja näituse
eeskava ja hindamise
juhtnöörid.

Tõeltookoda

Trükitud Eesti Ühistrükikojas, Tallinnas 1922

Sissejuhatus.

Üleriiklise põllumajanduslise näituse ülesandeks on pakkuda ülevaadet riigi põllumajanduslisest edenemisest 5—10 aastase ajajärgu jooksul, demonstreerida selle tugevaid külgi, näidata seda, mis võiks olla eeskujuks teistele, ülesseada uusi sihtjoone ja eesmärke, olla vägevaks tõukeks põllumajanduslisele edenemisele.

Nende ülesannete teostamiseks on tarvis et näituste korraldamine, väljapanekute hindamine, auhinna mõistmine, sünniks kindlate juhtnõõride järele, kus mitte juhuslikkus ei oleks väärtuse määrajaks, vaid kindlate reeglite järele hindamist teostades määrataks autasu ainult sellele, kellel tõsised teened põllumajanduse edendamise alal. Et eeskujulikult korraldatud näitused võivad saada tähtsaks teguriks põllumajandusliste teadmiste laiali laotamise alal, sellepärast on Põllutöoministeriumi Põllumajanduse Peavalitsus omale ülesandeks seadnud näituste, nii üleriiklise, kui ka kohaste üldiste ja erinäituste korraldamiseks juhtnõõrid ja kavad välja töötada, mis eelpool toodud ülesannete teostamist võimaldaks.

Juhtnõõride väljatöötamisel on Põllumajanduse Peavalitsus ülemaaliste põllumajandusliste seltside ja seltskondliste organisatsioonide tegevlaste ja eriteadlaste teadmisi ja kogemusi ära kasutanud, mis loota laseb, et need juhtnõõrid ja tingimised ka meie oludes vastuvõetavad ja ka tegelikult läbiviidavad on.

Käesolevaga avaldatakse nendest juhtnõõridest esimene vihk, mis seemnevilja erinäituste kui ka üldiste näituste seemnevilja osakonna korraldamise ja hindamise korra kindlaks määrab. Juhtnõõride kokkuseadjaks on

Jõgeva sordikasvanduse direktor, M. Pill, kuna nad pääle selle veel Eesti Sordiparanduse Seltsi eestseisuse poolt läbivaadatud ja täiendatud on.

Neid juhtnööre trükis avaldades asub Põllumajanduse Peavalitsus seisukohal, et ainult nende järele tuleb nüüd seemnevilja erinaitusi ning seemnevilja- ja sordikasvatuse osakondi kohalikked, kui ka üleriiklisel põllumajanduslisel näitusel korraldada.

Tallinnas, 20 novembril 1922 a.

Põllutööministeeriumi Põllumajanduse Peavalitsus.

Eessõna.

Alates 1914. aastast, kus Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi juures asuv Seemnevilja Toimekond Viljandis esimese eri-ülesandega näituse, nimelt seemnevilja näituse, korraldas, algas pööre meie seemnevilja hindamisel. Kuna üleüldistel näitustel seemet ainult väljapandud proovi välimuse järele hinnati, hakati esimesest erinäitusest pääle seemne hindamisel suurt rõhku seemnevilja tähtsamate omaduste, idanevuse, puhtuse, raskuse jne. pääle panema. Aastate jooksul ära-peatud näitustel on seemne omaduste hindamise viisid jär-jest täienenud ja nõudmised suurenenud.

Käesolevad juhtnöörid on jälle edusammuks meie seemnevilja näituste ajaloos. Siin on hindamisele võetud peaaegu kõik needsamad omadused, mis Rootsis, Soomes ja mujal, siin on tarvitusele võetud suurem osa neid omaduste hindamise tabelisi, mis J. N. Walldén ja Hernfrid Witte*) poolt Svalöfis kokku seatud ja Rootsi seemnevilja näitustel pääjoontes tarvitusel. Idanevuse ja puhtuse hindamise tabelid on säält peaaegu muutmatalt võetud, tuhande tera raskuse hindamise tabelisi on kohalisi olusi arvesse võttes

*) Sveriges Utsädesföreningens Tidskrift 1921, heft 3, lehek. 102—121.

osalt muudetud, osalt meil rohkem ettetulevate sortide poolest täiendatud, kus juures kaasa töötasid Jõgeva sordikasvanduse osakondade juhatajad, hrad J. Aamisepp ja J. Mets. kes ka muidu nende juhtnööride väljatöötamisest osa võtsid.

Ka idanevuse ja puhtuse hindamise tabelites peaksime meie oludele vastavalt muudatusi tegema, kahjuks puuduvad aga meie noortel asutustel, nagu seemne-kontroll ja katsejaamadel selleks veel kindlad andmed.

Vahe ei ole arvatavasti mitte suur, sellepärast võime Rootsi omasid esialgu kasulikult tarvitada.

Jõgeval, 12 novembril 1922 a.

M. PILL.

Näituse ülesanne.

Seemnevilja näituse ülesanne on seemneväärtuse, seemnekasvatuse, sordivaliku ja sordiparanduse töö hindamise abil meil kasvatatava külvi- materjali külvi- ja sordiväärtuse poolest tõstmine, seemne ning sordikasvatuse edendamine ja seemnetarvitajate tutvustamine seemneturuga.

1

Näituse osakonnad.

Näitusel on järgmised osakonnad:

- I. Seemne- ja sordikasvatus. Kõiksugu seemned: tera-, kaun-, juur- ja aiavilja, arstirohutaimede ja lille seemned; kiutaimede seemned; heinaseemned; vilja- ja metsapuude seemned.
- II. Katseasjandus. Sordi võrdluskatsed; kõiksugu katsed seemnevilja külvi- ja puhastamise ja mitmesuguse seemneväärtuse uurimiseks.
- III. Seemnevilja kasvatamise, puhastamise, sorteerimise ja sordiparanduse töödes tarvisminevad erimasinad ja aparaadid, nende mudelid ja plaanid.
- IV. Taimehaigused, umbrohud ja teised vaenlased; nende vastu võitlemise ja nende hävitamise abinõud.
- V. Erikirjandus, statistika, diagrammid, kollektsioonid.
- VI. Seemnekauba osakond. Kõiksugu külvimaterjali proovid, mis Eestist seemnekauplejate poolt kokku ostetud ja sise- ning välisturu jaoks määratud.

2

Vastuvõtmise tingimised.

3 Seemne ja sordikasvatuse, kui ka seemnekauba osakonda võetakse ainult kodumaalt pärit olevaid väljapanekuid vastu.

4 Näitusele võetakse vastu ainult neid seemneid, mis väljapanēja enda poolt läinud suvel Eestis on kasvatatud.

Märkus: Ärimeestel on õigus kodumaalt kokku ostetud seemnevilja seemnekauba osakonnas välja panna, kus aga järgmises punktis nõutavad tagavarad vähemalt kümnekordsed peavad olema.

5 Vastu võetakse ainult neid proove, mis esitavad vähemalt järgmisi tagavarasid:

a) teraviljal	500 kg. (30 p.);
b) põldkaunviljal ja linal	100 „ (6 „);
c) ristikeinal	50 „ (3 „);
d) kõrsheinal	25 „ (1 ^{1/2} „);
e) juurviljal	15 „ (1 „);
f) aiaviljal — vastava liigi seemne saaki arvesse võttes	100 gr. — 5 kg.;
g) lille ja arstirohutaimede seemnetel	50 „ 1 „;
h) puuel ja pöösastel	500 „ 10 „

6 Näitusel väljapandavate seemneproovide alammäärad*) on:

a) tera- ja põldkaunviljal	10 kg. (25 n.);
b) kartulil	5 „ (12 „);
c) juurviljal, heinal ja linal	2 „ (5 „);
d) aiaviljadel — vastava liigi seemne raskust arvesse võttes	50 gr.—1000 gr.;
e) lille- ja arstirohu taimede seemnetel	10 „ — 500 „;
f) puuel ja pöösastel	50 „ — 2 kg.

7 Igal näitusele saadetud seemneproovil peab ühes olema kaasleht, kus pääl seemne omaniku nimi, asukoht ja aadress ning järgmised teated väljapandava seemne kohta:

- Sordi nimi, ehk selle puudusel seletus.
- Kust algseeme saadud.
- Kui kaua kasvatatud.
- Kui palju maad oli selle sordi all.

*) Seemnekauba osakonnas on need alammäärad vähemalt viiekordsed.

- e) Sordi hääd ja halvad omadused (varajane või hiline, pudenev, kuidas haigustele vastu paneb jne.).
- f) Kas ja nimelt missugust sordiparandustööd väljapanija sordi juures teinud.
- g) Missugusel maapinnal väljapandud seeme kasvatatud ja missugune oli põllu seisak (kõrge, madal, kallak jne.)
- h) Kuidas põldu haritud ja väetatud.
- i) Külvikord.
- j) Kuidas (reaskülvi juures, kui lai ridade vahe ja kui sügavalt küliti) ja palju seemet ühe tiinu kohta külitud või juurikaid istutatud.
- k) Kuidas taimede eest kasvuajal hoolitsetud, kuidas põllult koristatud, pekstud, puhastatud ja sorteeritud (missugused masinad).
- l) Saak puudades ühe hektaari (0,91 tiinu) kohta; kui võimalik, siis vähemalt kahe viimase aasta andmed.
- m) Palju seemet endistel aastatel, mis hinnaga ja kellele müüdüd (tarvitajatele ehk äridele).
- n) Palju väljapandud proovile vastavat seemet kodus ja palju sellest müüa ning mis hinnaga.
- o) Kuidas seemnekasvatuse töö ennast tasunud ja muud märkused.

Märkus 1. Puhtaid kaaslehti võib näituse toimepanejal saada.

Märkus 2. Ärimed, kes seemnekauba osakonnas seemet välja panevad, peavad ülesandma: kui suur neil tagavara, kust maakonnast seeme kokkuostetud ja kuidas ta seemet puhastanud.

Väljapandavad seemne proovid peavad näituse toimekonnale (aadress:

) *kõige hiljem* kaks kuud enne näitust ärasaadetud olema.

Näitusele saadetud proov peab esitama kogutagavara, s. t., teda ei tohi paremini puhastada, sorteerida ega ka muidu temaga teisiti talitada.

Punkt 7. tähendatud kaaslehe lõpul kinnitab seemneomanik oma allkirjaga, et seemne proov tagavarale vastab ja et kaaslehes antud teated õiged on.

Märkus: Näituse toimepanejal on õigus oma esitaja kaudu neid andmeid kontrollleerida. Kui avalikuks tuleb, et andmed tagavarale ei vasta, siis kõrvaldatakse niisugused väljapanekud näituselt ja antakse avalikult sellest teada.

- 11 Ülesandmise juures tuleb kõigil väljapanijatel pääle asutuse nimetuse ja asukoha ning väljapaneku kirjelduse, ka teada anda, palju ta põranda, laua ehk seina pinda oma väljapanekute jaoks tarvitab.

Hindamise üldjuhtnõõrid.

- 12 Auhinnamõistmine on salajane, s. t. auhinnamõistjatel on seemne omaniku nimi ja asukoht teadmata; auhinnamõistjad saavad ainult seemne proovid teatavate numbrite all ühes sordi nimedega ja sama numbri all vastavad seemne kontrolljaama andmed.

- 13 Igast väljapandavast seemnest saadetakse seaduses ettenähtud suurune proov seemne-kontrolljaama, kus kindlaks määratakse proovi puhtuse (ära tähendades peale puhta seemnete $\frac{0}{0}$ ka hulgas oleva umbrohu ja teiste kultuurtaimede seemnete $\frac{0}{0} \frac{0}{0}$), idanevuse $\frac{0}{0} \frac{0}{0}$ ja 1000 tera raskus (grammides).

- 14 Omadustest võetakse hindamisel arvesse ühelt poolt idanevus, puhtus, 1000 tera raskus, värv ja ühtlus, teiselt poolt lõhn ja peksu vead. Esimesi märgitakse plus punktidega (numbritega), teisi miinus punktidega.

- 15 Et kõik omadused seemneviljal mitte ühevõrra tähtsad pole, sellepärast hinnatakse väärtuslisemaid omadusi rohkema punktitega ja nimelt:

idanemist kõige kõrgemalt . . .	15	punktiga
puhtust " " . . .	10	"
1000 tera raskust kõige kõrgemalt	5	"
värvi kõige kõrgemalt . . .	5	"
ühtlust " " . . .	5	"
lõhna " " . . .	0	"
peksuvigu " " . . .	0	"

Kahe viimase omaduse kõige kõrgemad hindamise punktid on 0, kõige madalamad aga miinus 5.

Kõige kõrgem punktide kogusumma võib selle järele 40 olla.

- 16 Näitusel väljapandud seemnetest võetud proovid külitakse Eesti Sordiparandus Seltsi sordikontroll põllule kevadel maha, sordi puhtuse, haigustest vabaoleku, külmale ja põuale vastupidavuse ning teiste omaduste määramiseks.

Üleriiklisele näitusele pääsevad ainult need seemned, mis seemvilja erinäitustel ehk üldiste näituste seemnevilja osakondades olid välja pandud ja mille proovid sordi kontrollpõllul eelpool tähendatud omadust määramiseks said välja külitud. Kui sordi kontrollpõllul selgub, et väljapandud seemne sort mitte ülesantud nimele ei vasta, siis kantakse see avalikuse ette.

17

Parematele väljapanekutele jagatakse auhinnamõistjate otsust mööda auhindu, nimelt diploome, rahalisi ehk väärtuslisi auhindu ja kiitusekirju. Rahaliste auhindade, I, II ja III vahekord on nagu 5:3:1.

18

On ühe isiku ehk asutuse poolt väljapandud vähemalt kolme taime liigi seemne proovidest viis ehk rohkem proove esimese ehk teise auhinna vääriliseks tunnistatud, siis võib auhinna mõistjate komisjon väljapandud seemnevilja kogu eest kõrgema auhinna määrata.

19

Idanevuse hindamine.

Arvesse võttes, et mitte kõigil seemnetel taime liikide järele idanevus ühesugune pole, peab ka idanevuse hindamisel ühede liikide kohta suurema, teiste kohta vähema nõudmisega esinema.

20

Vastavalt nende idanevusele on taime liigid jaotatud järgnevasse rühmadesse:

21

- I rühm: nisu, rukis, kaer, oder, põldhernes, põlduba, vikid;
- II rühm: timot, põldluste, aiauba, nairis;
- III rühm: inglise- ja itaalia raiheinad, aruhein, valge ja must sinep, kaal;
- IV rühm: kerahein, prantsuse raihein;
- V rühm: punane ristikhein, rootsi ristikhein, valge ristikhein, humal-lutserne, spinat, salat, kurk, aiahernes, lina, lupiin, spargel, köömel, tatar;
- VI rühm: söödapeet, suhkrupeet, lehekapsas, roosikapsas, redis, rõigas, talveraps, päevalill;
- VII rühm: aasta libelehein, porgand;
- VIII rühm: söögipeet, päakapsas, lillekapsas, sibul;
- IX rühm: assa rebasesaba, petersil;
- X rühm: dill.

22 Järgnevas tabelis (nr. 1) on ära tähendatud punktid, mis igas rühmas teatavale idanevuse protsendile hindamisel anda tulevad.

23 Ristikheina ja teiste taimede seemnete juures tuleb „kõvaterade“ protsent idanenud terade protsendile juurde arvata, tabelist sellele summale vastavad hindamise punktid väljaotsida ja neist punktitest, arvesse võttes kõvaterade protsenti, järgmiselt maha arvata:

Kui vähem	5 ⁰ / ₀ kõvateri on, siis arvatakse maha	0 punkti.
„ 5,0— 6,9 ⁰ / ₀	„ „ „ „	1 „
„ 7,0— 8,9 ⁰ / ₀	„ „ „ „	2 „
„ 9,0—10,9 ⁰ / ₀	„ „ „ „	3 „
„ 11,0—12,9 ⁰ / ₀	„ „ „ „	4 „
„ 13,0—14,9 ⁰ / ₀	„ „ „ „	5 „
„ 15,0—16,9 ⁰ / ₀	„ „ „ „	6 „
„ 17,0—18,9 ⁰ / ₀	„ „ „ „	7 „
„ 19,0—20,9 ⁰ / ₀	„ „ „ „	8 „
„ 21,0—22,9 ⁰ / ₀	„ „ „ „	9 „
„ 23,0—24,9 ⁰ / ₀	„ „ „ „	10 „
„ 25,0—26,9 ⁰ / ₀	„ „ „ „	11 „
„ 27,0—28,9 ⁰ / ₀	„ „ „ „	12 „
„ 29,0—30,9 ⁰ / ₀	„ „ „ „	13 „
„ 31 ⁰ / ₀ ja üle selle	„ „ „ „	14 „

Näitus:

proov 92 ⁰ / ₀ idanevusega ja	0 ⁰ / ₀ kõvateradega	hinnatakse 12 punkti
„ 82 ⁰ / ₀ „	„ 10 ⁰ / ₀ „	9 „
„ 82 ⁰ / ₀ „	„ 0 ⁰ / ₀ „	2 „

Puhtuse hindamine.

24 Et ühte liiki seemneid kergem puhastada kui teisi, siis tuleb puhtusehindamisel esimestele suurema ja teistele vähema nõudmisega esineda.

25 Arvesse võttes puhastamise raskust on taime liigid järgnevasse rühmadesse jaotatud:

I rühm: nisu, rukis, kaer, oder, oad, aiahernes, kapsas, sibul, kurk, päevalill, tatar;

II rühm: vikid, lupiin;

Seemnevilja idanevuse hindamise tabel.

Tab. 1.

Hindamise numbr (punktd)	I d a n e m i s e p r o t s e n d i d										Hindamise numbr (punktd)
	I rühm	II rühm	III rühm	IV rühm	V rühm	VI rühm	VII rühm	VIII rühm	IX rühm	X rühm	
15	99,5—100	99,0—100	98,0—100	97,0—100	96,0—100	90,0—100	90,0—100	90,0—100	85,0—100	50,0—100	15
14	99,0—99,4	98,0—98,9	97,0—97,9	95,0—96,9	94,0—95,9	85,0—89,9	85,0—89,9	85,0—89,9	83,0—84,0	47,0—49,9	14
13	98,5—98,9	97,0—97,9	96,0—96,9	94,0—94,9	93,0—93,9	82,0—84,9	82,0—84,9	82,0—84,9	81,0—82,9	44,0—46,9	13
12	98,0—98,4	96,0—96,9	95,0—95,9	93,0—93,9	92,0—92,9	80,0—81,9	80,0—81,9	80,0—81,9	79,0—80,9	41,0—43,9	12
11	97,5—97,9	95,0—95,9	94,0—94,9	92,0—92,9	91,0—91,9	79,0—79,9	78,0—79,9	77,0—79,9	77,0—78,9	38,0—40,9	11
10	97,0—97,4	94,0—94,9	93,0—93,9	91,0—91,9	90,0—90,9	78,0—78,9	76,0—77,9	74,0—76,9	75,0—76,9	35,0—37,9	10
9	96,0—96,9	93,0—93,9	92,0—92,9	90,0—90,9	89,0—89,9	76,0—77,9	74,0—75,9	71,0—75,9	73,0—74,9	32,0—34,9	9
8	95,0—95,9	92,0—92,9	91,0—91,9	89,0—89,9	88,0—88,9	74,0—75,9	72,0—73,9	68,0—70,9	71,0—72,9	28,0—31,9	8
7	94,0—94,9	91,0—91,9	90,0—90,9	88,0—88,9	87,0—87,9	72,0—73,9	70,0—71,9	65,0—67,9	69,0—70,9	24,0—27,9	7
6	93,0—93,9	90,0—90,9	89,0—89,9	87,0—87,9	86,0—86,9	70,0—71,9	68,0—69,9	62,0—64,9	67,0—68,9	20,0—23,9	6
5	92,0—92,9	89,0—89,9	88,0—88,9	86,0—86,9	85,0—85,9	68,0—69,9	66,0—67,9	59,0—61,9	65,0—66,9	16,0—19,9	5
4	91,0—91,9	88,0—88,9	87,0—87,9	85,0—85,9	84,0—84,9	66,0—67,9	64,0—65,9	56,0—58,9	63,0—64,9	12,0—15,9	4
3	90,0—90,9	87,0—87,9	86,0—86,9	84,0—84,9	83,0—83,9	64,0—65,9	62,0—63,9	53,0—55,9	61,0—62,9	8,0—11,9	3
2	89,0—89,9	86,0—86,9	85,0—85,9	83,0—83,9	82,0—82,9	62,0—63,9	60,0—61,9	50,0—52,9	59,0—60,0	4,0—7,0	2
1	alla 89,0	alla 86,0	alla 85,0	alla 83,0	alla 82,0	alla 62,0	alla 60,0	alla 50,0	alla 59,0	alla 4,0	1

- III rühm: kõik peedid, redis, rõigas, salat, taliraps, must- ja valge sinep, naerid, kaal;
- IV rühm: timot, inglise ja itaalia raiheinad, lina;
- V rühm: põldhersed, punane ristikhein, rootsi ristikhein, valge ristikhein, humal-lutserne, spinat, spargel;
- VI rühm: porgand, dill, petersil, kõõmel;
- VII rühm: aruhein, põldluste, punane aruhein;
- VIII rühm: kerahein, prantsuse raihein, aasa liblehein;
- IX rühm: aasa rebasesaba.

26 Järgnevas tabelis (nr. 2) on äratähendatud punktid, mis igas rühmas teatavale puhtuse protsendile hindamisel tuleb anda.

27 Puhtuse hindamise punktide määramisel tuleb prügi $\%$ ühekordselt, teist liiki ja teist sorti kultuurtaimede seemnete $\%$ kahekordselt, umbrohu seemnete $\%$ kolmekordselt arvesse võtta*).

Näitus: On kaks (*a* ja *b*) timotiseemne proovi järgmiste puhtuse analüüsi andmetega:

	a	b
puhtaid seemneid	98,0 $\%$	98,0 $\%$
prügi	1,8 $\%$	0,6 $\%$
teiste kultuurtaimede seemneid	0,2 $\%$	0,2 $\%$
umbrohu seemneid	—	1,2 $\%$

Nende mõlemate puhtust, 98 $\%$, arvesse võttes leiame puhtuse tabelist neile mõlemale ühtlase punkti 7. Võtame aga proov *b* prügi $\%$ ühekordselt, teiste kultuurtaimede seemnete $\%$ kahekordselt ja umbrohu seemnete protsendi kolmekordselt arvesse, siis jääb sel proovil ainult 95,4 $\%$ puhtust ja tabelist leiame sellele vastava punkti 4, kuna *a* proovil samuti mahaarvates puhtuse $\%$ 97,8 jääb, millele tabeli järele 6 punkti vastab.

1000 tera raskuse hindamine.

28 Tuhande tera raskus tuleb kuivatatud seemnete järele määrata.

29 Kõige kõrgem hindamise punkt (5) tuleb iga sordi normaal ja kõrgemale 1000 tera raskusele määrata, madalamale raskusele aga vastavalt vähemaid punkte.

*) Kolmekordselt tuleb ka nõgipäid ja tungalteri arvestada.

Taime liikidel, kus sortidel suur vahe tera raskuse poolest, tuleb sorte ehk sortide rühme iseseisvalt hinnata. 30

Talirukki sortidel on normaal 1000 tera raskused, millest pääle hindamisel punkt 5 antakse, järgmised: 31

Champagnja (Himmeli ja Jaegeri), Rimpau-Schlanstedti	30,0 gr.
Kloostri (Heine)	29,0 „
Sangaste (Berg)	28,0 „
Petkus, Tähe, Torm	27,0 „
Teras	26,0 „
Parand. Wasa ja Probstei	25,0 „
„Soome“	24,0 „
Maarukis	23,0 „
Jaanirukis	21,0 „

Talinisu sortide 1000 tera normaal raskused on:

Päike II, Extra Squarehead	41 gr.
Birgitta, Bore, Iduna, Fylgia, Panser, Päike I	38 „
Svea, Thule	35 „
Kohalikud	33 „

Kaera sortide 1000 tera normaal raskused on:

Liigovo	39 gr.
Beseler II, Strube-Schlanstedt	38 „
Wõit, Kroon, Probstei	37 „
Wobesde	36 „
Kullavihm, Fortuna	32 „
Lochovi kollane, Dollar, Rathlefi valge pikat. ohakuta, Rathlefi valge lühikeseteraga ohakuta	30 „
Rathlefi valge pikateraga ohakuga	27 „

Odra sortide 1000 tera normaal raskused on:

Primus, Luigekael	45 gr.
Hanna	43 „
Chevallier, Printsess	41 „
Kuldoder	39 „
Kohalikud 4 tahilised	35 „

Seemnevilja puhtuse

Hindamise nummer (punktid)	I rühm	II rühm	III rühm	IV rühm	V rühm
	P U H T U S E				
10	99,9—100,0	99,5—100,0	99,0—100,0	99,5—100,0	99,0—100
9	99,5—99,8	99,0—99,4	98,5—98,9	99,0—99,4	98,0—98,9
8	99,0—99,4	98,5—98,9	98,0—98,4	98,5—98,9	97,5—97,9
7	98,5—98,9	98,0—98,4	97,5—97,9	98,0—98,4	97,0—97,4
6	98,0—98,4	97,5—97,9	97,0—97,4	97,0—97,9	96,5—96,9
5	97,5—97,9	97,0—97,4	96,5—96,9	96,0—96,9	96,0—96,4
4	97,0—97,4	96,0—96,9	96,0—96,4	95,0—95,9	95,0—95,9
3	96,5—96,9	95,0—95,9	95,0—95,9	94,0—94,9	94,0—94,9
2	96,0—96,4	94,0—94,9	94,0—94,9	93,0—93,9	93,0—93,9
1	alla 96,0	alla 94,0	alla 94,0	alla 93,0	alla 93,0

Heinataime seemnete 1000 tera

Hindamise punktid	Punane ristikein humal-lutserne	Valge ristikein	Rootsi ristikein	Timot	Kerahein
	1000 t e r a r a s k u s				
5	1,60 ja kõrg.	0,65 ja kõrg.	0,70 ja kõrg.	0,40 ja kõrg.	0,90 ja kõrg.
4	1,50—1,59	0,60—0,64	0,65—0,69	0,35—0,39	0,85—0,89
3	1,45—1,49	0,55—0,59	0,60—0,64	0,30—0,34	0,75—0,84
2	1,40—1,44	0,50—0,54	0,55—0,59	0,25—0,29	0,65—0,74
1	alla 1,40	alla 0,50	alla 0,55	alla 0,25	alla 0,65

Söödajuurika seemnete 1000 tera

Hindamise punktid	Porgand	Naeris	Kaal
	1000 t e r a r a s k u s		
5	1,00 ja kõrg.	2,00 ja kõrg.	2,75 ja kõrg.
4	0,95—0,99	1,90—1,99	2,60—2,74
3	0,90—0,94	1,80—1,89	2,45—2,59
2	0,80—0,89	1,60—1,79	2,30—2,44
1	alla 0,80	alla 1,60	alla 2,30

Köögilija seemnete 1000 tera

Hindamise punktid	Dill, petersil	Kapsas, sibul	Redis, rõigas
	1000 t e r a r a s k u s		
5	1,60 ja kõrg.	3,50 ja kõrg.	10,0 ja kõrg.
4	1,50—1,59	3,40—3,49	9,50—10,0
3	1,40—1,49	3,25—3,39	8,50—9,49
2	1,20—1,39	3,00—3,24	7,50—8,49
1	alla 1,20	alla 3,00	alla 7,50

hindamise tabel.

Tab. 2.

VI rühm	VII rühm	VIII rühm	IX rühm	Hindamise nummer (punktid)
P R O T S E N D I D				
99,0—100,0	99,0—100,0	95,0—100,0	85,0—100,0	10
98,0— 98,9	98,0— 98,9	93,0— 94,9	80,0— 84,9	9
97,0— 97,9	97,5— 97,9	92,0— 92,9	77,5— 79,5	8
96,0— 96,9	97,0— 97,4	91,0— 91,9	75,0— 77,4	7
95,0— 95,9	96,5— 96,9	90,0— 90,9	72,0— 74,9	6
94,0— 94,9	96,0— 96,4	89,0— 89,9	69,0— 71,9	5
93,0— 93,9	95,0— 95,9	88,0— 88,9	66,0— 68,9	4
92,0— 92,9	93,0— 94,9	86,0— 87,9	63,0— 65,9	3
91,0— 91,9	90,0— 92,9	84,0— 85,9	60,0— 62,9	2
alla 91,0	alla 90,0	alla 84,0	alla 60,0	1

raskuse hindamise tabel.

Tab. 3.

Aruhein, raihein	Aasa liblehein	Pödluste	Prantsuse raihein	Aasa rebasesaba	Hindamise punktid
g r a m m i d e s					
1,90 ja kõrg.	1,80 ja kõrg.	2,20 ja kõrg.	3,00 ja kõrg.	0,75 ja kõrg.	5
1,80—1,89	1,70—1,79	2,00—2,19	2,85—2,99	0,70—0,74	4
1,70—1,79	1,60—1,69	1,80—1,99	2,70—2,84	0,65—0,69	3
1,50—1,69	1,50—1,59	1,60—1,79	2,55—2,69	0,60—0,64	2
alla 1,50	alla 1,50	alla 1,60	alla 2,55	alla 0,60	1

raskuse hindamise tabel.

Tab. 4.

Suhkrupeet	P e e t	Hindamise punktid
g r a m m i d e s (kuivatatud seemnetel)		
18,0 ja kõrg.	20,0 ja kõrg.	5
16,0—17,9	17,0—19,9	4
14,0—15,9	14,5—16,9	3
12,0—13,9	12,0—14,4	2
alla 12,0	alla 12,0	1

raskuse hindamise tabel.

Tab. 5.

S p i n a t	P e e t	K u r k	Hindamise punktid
g r a m m i d e s (kuivatatud seemnetel)			
11,0 ja kõrg.	18,0 ja kõrg.	25,0 ja kõrg.	5
10,0—10,99	15,0—17,9	23,0—24,9	4
9,00— 9,99	12,0—14,9	21,0—22,9	3
8,00— 8,99	10,0—11,9	19,0—20,9	2
alla 8,00	alla 10,0	alla 19,0	1

35

Suvinisu 1000 tera normaal raskus on:

Suvi Squarehead	37 gr.
Suvi perli	35 "
Extrakolben (Nui), Rubin	32 "
Kohalikud	30 "

36

Suvirukki 1000 tera normaal raskus on 20 gr.

37

Teravilja sortide hindamisel tuleb iga kahe grammi kohta, mis 1000 tera normaalsest raskusest vähem kaalub, 1 punkt alamalt hinnata.

Näitus: Kaer Kullavihm. Kui tal

1000 tera kaalub 32 gr. ja rohkam, siis saab 5 punkti.	
" " " 30—31,9 grammi, " " 4 "	
" " " 28—29,9 " " " 3 "	
" " " 26—27,9 " " " 2 "	
" " " 24—25,9 " " " 1 "	

38

Pöldherne normaal 1000 tera raskus, millele kõrgemad punktid tulevad anda, on sortide järele:

Victorial	350 gr. ja iga madal. 15 gr. kohta tuleb 1 p. väh.
Monopolil, Solo'l, Mansholt	
varasel, rohelistel	220 " " " " 10 " " " 1 " "
Concordial	190 " " " " 10 " " " 1 " "
Folger'il	170 " " " " 8 " " " 1 " "
Ambrosial, Gyllen'il, harilik	
kollasel ja hallil (ehk roh.)	165 " " " " 7 " " " 1 " "
Kapital'il	140 " " " " 7 " " " 1 " "
Peluskil	120 " " " " 6 " " " 1 " "

39

Vikil tulevad kõrgemad punktid anda:

Magusvikil	110 gr. ja iga madal. 5 gr. kohta tuleb 1. p. väh.
Criewen'i, parand. hallil	75 " " " " 5 " " " 1 " "
Kolibri, harilikul	42 " " " " 2 " " " 1 " "
Karvasel vikil	26 " " " " 1 " " " 1 " "

Ristikheina ja **kõrsheina** seemnete 1000 tera raskuse hindamisel tuleb tabel nr. 3 järel käia.

40

Juurvilja seemnete 1000 tera raskuse hindamisel tuleb tabel nr. 4 järel käia.

41

Tähtsamate **köögililja** seemnete 1000 tera raskuse hindamisel tuleb tarvitada tabel nr. 5.

42

Õlitaime, sääl hulgas ka meie kiulina seemnete 1000 tera raskuse hindamisel tuleb tarvitada tab. nr. 6.

43

Tabel 6.

Õlitaime seemnete 1000 tera raskuse hindamise tabel.

Hindamise punktid	Mustsinep	Valgesinep	Lina, Talveraps	Köömel	Lupiin	Hindamise punktid
5	1,60 ja kõrg.	6,00 ja kõrg.	4,50 ja kõrg.	2,00 ja kõrg.	170 ja kõrg.	5
4	1,50—1,59	5,80—5,99	4,40—4,49	1,90—1,99	160—169	4
3	1,40—1,49	5,60—5,79	4,30—4,39	1,80—1,89	150—159	3
2	1,20—1,39	5,40—5,59	4,10—4,29	1,70—1,79	140—149	2
1	alla 1,20	alla 5,40	alla 4,10	alla 1,70	alla 140	1

Kõige raskem on *aiahernel ja -oal* 1000 tera raskust ära tähendada, need on sortide järele õige kõikuvad. Et meil andmed puuduvad, siis võtame vähe muudetult Rootsi andmed esialgu tarvitusele.

44

Aiaoad.

- I rühm: latioad, mõõga . . . . . 550 gr.
- II rühm: Alabaster, Dattel, Osborne, Suhkrumurd . . . . . 450 „
- III rühm: Flageolet (vaha), Neger (Harricot noir), Heinrich, Saxonía 430 „
- IV rühm: Favorit, Keiser Vilhelm, Nordstjárn (Põhjatäht) Up-lands stäng . . . . . 400 „
- V rühm: Evergreen, Goldeyed, Ideal, Kejsaren of Russland, Risbrinken . . . . . 350 „
- VI rühm: Chevrier, Steninge Hybrid . . . . . 300 „

VII rühm: Suhkru perl	270 gr.
VIII rühm: 100 ühe eest (Hundre fõr en)	200 „
IX rühm: pruunid oad*)	200—700 „

Aiaherned.

I rühm: Champion of England, Gradus, Moerheimi hiigla suhkeruhernes, Non plus ultra	280 gr.
II rühm: Delicatess	250 „
III rühm: Abundance, Ameerika ime, Mai, Villiam Hurst, Whitham Vonder	200 „
IV rühm: Fürst Bismarck, Nonpareil	175 „

Märkus: Kõrgem punkt ubadel antakse normaal raskusele, kus aga 1000 tera raskus vähem, siis iga 20 grammi kohta I—III rühmani 1 punkt vähem, iga 15 gr. kohta IV—VI rühmani 1 punkt vähem ja iga 10 gr. kohta 1 punkt vähem VII ja VIII rühmas.

Hernestel I—III rühmani väheneb 1 punkt 20 gr. kohta, IV rühmas aga iga 15 grammi kohta.

Ühtluse hindamine.

45 Kõrgemate punktide saamiseks tuleb proovilt terade ühtlust nõuda; mida vähem ühtlus, s. t. mida mitmekesisemad terad, seda alamalt tuleb selle proovi ühtlust hinnata.

Hindamine värvi ja lõhna järele.

46 Taimeliikide seemnetel, sagedasti ka nende sortide seemnetel on iseloomuline värv. Paljude liikide seemnetel on ka iseloomuline lõhn. Kui seemnetel iseloomuline värv ja lõhn alles, siis tuleb neile nende omaduste hindamisel kõrgemad punktid anda, on aga iseloomuline värv ja lõhn kadunud, ehk teiseks muutunud, siis tuleb neid omadusi vastavalt muutuvusele madalamate punktidega, värvi plus punktidega ja lõhna miinus punktidega hinnata.

*) Et siin võimata kõikuvuse pärast norme kindlaks teha, siis tuleks igal proovil, kus terad normaalselt väljakasvanud, punkt 5 anda, mittetäiskasvanutele, mis välimuse järele näha, vähem punkte, sellejärele, kui suur mitternormaalsete terade arv.

Peksuvigade hindamine.

Peksuvigade all tuleb mõista:

- a) kooritud teri, näit. kaera, timoti, keraheina, aruheina jne. juures;
- b) murtud ehk laiaks pigistatud teri, näit. rukki, kaera, odra, herne, ristikkeina jne. juures;
- c) liig äralõigatud otsadega teri odra, kaera jne. juures;
- d) tuppe jäänud teri (ristikkeinal jne.).

Kui proovis vigastatud teri palju, siis tuleb hindamisel vastavalt anda ka miinus punkte,

47

Auhinna mõistmine.

Kui kõik omadused seemnekontrolljaama andmete (vat. tab. nr. 7) ja proovide välimuse järele hinnatud (vat. tab. nr. 8), siis võib auhindade määramisele asuda. Selle juures tuleb arvesse võtta, et nende proovidele, kus hindamise punktide kogusumma liiga madal, nii näituseks teraviljadel alla 30 ja kaunviljadel alla 35 punkti, auhindu kergesti mitte ei määrataks. Ka tuleb auhinnamääramisel arvesse võtta liig suurt ja nimelt halvemate umbrohu seemnete sisalduse protsenti ja auhinnavääriliseks kuivatamata seemet mitte lugeda. On kahe proovi omaduste hindamise punktide kogusumma ühesuurune, siis tuleb kõrgem auhind sellele proovile määrata, mis suuremat tagavara esitab.

48

Väljapandud parandatud või uus sort loetakse auhinna, iseäranis kõrgema auhinna vääriliseks alles siis, kui sordi väärtus sordi võrdluskatsete läbi on kindlaks tehtud ja sordiparandaja poolt töökirjeldus on sisseantud.

49

Kuna seemnekasvatuse osakonnas eelpool eriti väljatöötatud hindamist tarvitada tuleb, peab aga teiste osakondade väljapanekuid teiste näituste sellekohaste juhtnööride järele hindama, kus aga ka viimased puuduvad, siis selle järele, kuidas väljapanekud võrreldes oma otstarbet täidavad.

50

Väljavõtte näituse nimekirjast.

Tabel 7.

Väljapaneku number	Vilja liigi ja sordi nimi	Idanevus		Puhtus				1000 tera raskus gramm.	Vigastatud teri %	Märkused
		Idanevaid seemneid %	Kõvateri %	Puhtaid teri %	Prügi	Võõraid kultuuritaimede seemneid %	Umbrohu seemneid %			
Nr. 1	Talinisu, kohalik	98,0	—	98,5	1,5	—	—	32,0	—	
Nr. 20	Kaer, Võit . . .	97,0	—	99,0	—	1,0	—	36,0	—	
Nr. 86	Pun. ristikh., koh.	85,0	5	96,0	2,5	—	1,5	1,65	—	
Nr.115	Timot	96,0	—	99,0	—	0,5	0,5	0,37	—	

Hindamise leht (nimekirja väljavõtte juure).

Tabel 8.

Väljapaneku number	Vilja liigi ja sordi nimi	Idanevus	Puhtus	1000 tera raskus	Värv	Ühtlus	Lõhn	Peksu vead	Punktide kogusumma	Auhind	Märkused
Nr. 1	Talinisu, kohalik	12	7	4	5	4			32		
Nr. 20	Kaer, Võit . . .	10	6	4	4	3	—1		26		
Nr. 86	Pun. ristikh., koh.	9	2	5	4	4			24		
Nr.115	Timot	12	6	4	4	4		—2	28		

